

ŠTO JE KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE I KOJA JE NJEGOVA FUNKCIJA

MARIN SRAKIĆ, ĐAKOVO

UVOD

»Danas se Sveta Crkva Božja raduje što, zbog izuzetnog dara božanske Providnosti, može svečano slaviti proglašenje novog »Katekizma« i službeno ga predstaviti vjernicima cijeloga svijeta.«¹ Tim je riječima, uoči Svetkovine Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije, dne 7. prosinca 1992. godine, papa Ivan Pavao II – u Sala Regia – započeo svečanost proglašenja Katekizma Katoličke Crkve. Među četiri stotine uzvanika bili su brojni kardinali, diplomatski kor, članovi Povjerenstva koje je izradilo Katekizam, predsjednici katehetskih vijeća biskupskih konferencija cijelog svijeta i drugi.

Pripreme ovoga Katekizma i nisu bile tako duge. Na Izvanrednoj sinodi biskupâ održanoj u jesen 1985. godine, sazvanoj o dvadesetoj obljetnici završetka Drugog vatikanskog koncila, u završnom izvještaju u ime sinodalnih otaca kardinal Godfried Danneels je iznio: »Mnogi su izrazili želju da se izradi katekizam ili sažetak cjelokupnoga katoličkoga nauka u vezi bilo s vjerom i s moralom, kako bi on postao polazištem (»un punto di riferimento« – referencijalna točka) katekizmima ili sažecima koji će se izrađivati u različitim pokrajinama. Predstavljanje nauka mora biti biblijsko i liturgijsko. Mora se raditi o zdravom nauku u skladu s aktualnim životom kršćana.«² Papa je prijedlog prihvatio i slijedeće godine osnovao Povjerenstvo za izradu Katekizma. Od prvog projekta, tzv. »avant-projet«, do proglašenja radni tekst na francuskom – tipski tekst na latinskom izaći će nakon što izađu prijevodi na glavnim svjetskim jezicima – što ga je Papa službeno odobrio dne 25. lipnja 1992. godine, prošao je kroz deset redakcija.³

¹ GIOVANNI PAOLO II, *Un evento della storia della Chiesa. Un dono per tutti*, u *L'Osservatore Romano*, 7–8 Dicembre 1992, str. 6/7.

² Usp. COMMISSIONE EDITORIALE DEL CATECHISMO DELLA CHIESA CATTOLICA, *Dossier informativo*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1992, str. 17. Prijevod ovog dokumenta objavljen je u: *Kateheza* 14, 1992, br. 4, str. 53–62.

³ *Ondje*, str. 17–19.

Samo kratko se podsjetimo što je zapravo »katekizam«.

Etimološki. U korijenu riječi »katekizam« nalazi se i grčki glagol »catecheo« što znači odjekivati (rezonirati), a u prenesenom smislu poučavati živim glasom, i imenica »catechesei«, koju su u staroj Grčkoj upotrebljavali glumci, a imala je značenje »učiniti da rezonira kao jeka«. Te riječi nema ni u Starom zavjetu ni u Evanđeljima, a prva Crkva ju je odmah prihvatila i njom označila prvotnu zadaću Kristovih učenika. Navještaj spasenja, događaji i riječi moraju tako »odjeknuti« u duši i u srcu slušatelja, da preobrazu sav njihov život. Knjiga koja je s vremenom postala redovito pomagalo da se ispuni ta zadaća, prozvana je »katekizam«. Kroz povijest se nazivala i »kršćanska nauka« ili »kompendij« ili »sažetak vjere« i sl. Prije pronalaska tiska u tu svrhu služile su slike, table...

Stvarno. Stvarno, katekizam je tekst koji sadrži temeljne, jasno formuliране kršćanske istine tako da se mogu lako shvatiti, naučiti i životom prihvatiti. Oblik može biti različit, već prema prilikama i osobama kojima je namijenjen, npr. biskupima, župnicima – tada govorimo o velikom katekizmu (Catechismus Maior), ili djeci, mladima i odraslima, tada je riječ o malom katekizmu (Catechismus Minor).

U doba apostolskih otaca, od Klementa Rimskog do Origena, nastala su značajna katehetska djela, a u otačko doba najugledniji biskupi i pastiri smatrali su važnim vidom svoje biskupske službe usmeno poučavati ili sastavljati katekizme. To je razdoblje Ćirila Jeruzalemskog i Ivana Zlatoustoga, Ambrozija i Augustina, iz pera kojih su nastala djela koja su i danas model za katekizme. U srednjem vijeku bilo je jedno kratko »akatekizamsko« razdoblje, a u 13. stoljeću ponovno niču katekizmi (sv. Toma Akvinski i J. Gerson). U 14. stoljeću (1357) nadbiskup Yorke objavio je »Lay Folks Catechism« i tada se prvi puta izričito upotrijebio izraz »katekizam«. ⁴ U XVI. stoljeću Luther je objavio (1529) »Mali katekizam« zatim »Veliki katekizam« za župnike. ⁵

Odlukom Tridentskog koncila objavljen je »Katekizam« (1566). Njegovo je službeno puno ime: *Catechismus ex Decreto Concilii Tridentini ad Parochos*, poznatiji pod imenom Katekizam Pija V, odnosno »*Catechismus Romanus*«. Naučni i metodološki pravac toga Katekizma postao je model za svoje razdoblje i kasnije. ⁶

Katekizam Katoličke Crkve, kao »Catechismus Maior«, dar je Petrove službe (»un dono del ministero petrino«), čin redovnog učiteljstva što ga Rimski Prvosvećenik stavlja na službu jedinstva i zajedništva u Crkvi. On je ujedno i čin »katehetskog učiteljstva« Pape i biskupa koje je neposredno povezano s naučnim. Oni su ustvari autoriteti na koje spada, po pravu i dužnosti, pripravljati, potvrđivati i proglašavati katekizme u Katoličkoj Crkvi. ⁷

⁴ *The Lay Folks Catechism or the English and Latin Versions of Archbishop Thoresby's Instruction for the People*, Intr., ... by T.F. Simmons and H.E. NOLLOTH, in Early English Texts Society, Orig. Series n. 118, London 1901.

⁵ Usp. B. MONDIN, *Dizionario enciclopedico di filosofia teologia e morale, Catechismo*, Massimo – Milano 1989, str. 127.

⁶ A. AMATO, *Una lunga tradizione di catechismi. Dal »Catechismus ad Parochos« al Catechismo della Chiesa Cattolica*, u *Seminarium* 33, 1993, br. 2, str. 158–176. Autor veli da se u Francuskoj riječ »catechisme« upotrijebila trideset godina prije nego što je u Engleskoj izdan »Catechism«.

⁷ J.T., SANCHEZ, *Il Catechismo della Chiesa Cattolica per l'unita della fede*. (Rukopis). Predavanje održano u Rimu dne 10. prosinca 1992. prigodom proglašenja KKC.

Prigodom proglašenja Katekizma Papa je ustvrdio: »Objava teksta bez daljnega mora se uvrstiti među najveće događaje u novijoj povijesti Crkve«. ⁸ To je događaj koji ide uz bok Drugom vatikanskom koncilu, liturgijskoj reformi i obnovi kanonskoga prava, zapravo on ih sve ujedinjuje. Katekizam je, reći će tom zgodom papa, »dar« »dragocjen« i »bogat«, »prikladan« i »istinit«, dar ukorijenjen »duboko u prošlost«, »za Crkvu danas«, ali i »okrenut prema budućnosti«, »dar za sve ljude kojima je potreban Krist« i »dar napose povjeren nama biskupima«. ⁹ Po riječima kardinala P. Pouparda: »Katekizam Katoličke Crkve je miljkaz na putovanju Crkve na putovima povijesti«. ¹⁰ I izdavački uspjeh, tã u nešto više od godinu dana prodano je oko tri milijuna primjeraka, i odjek što ga je Katekizam doživio i u Crkvi i izvan nje, u brojnim objavljenim studijama, člancima te znanstvenim skupovima održanim širom svijeta, potvrđuju te papine riječi. ¹¹

ŠTO NIJE I NE ŽELI BITI KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE?

Prve reakcije na vijest da je Sinoda biskupa predložila a papa prihvatio izradu općeg katekizma bile su uglavnom negativne. Dugo se raspravljalo i dvoumilo o prikladnosti njegove izrade. Za vrijeme Drugog vatikanskog koncila odlučeno je da sav materijal o katezezi uđe u *Directorium de catecheticis populis institutione*. Dne 11. travnja 1971. izdan je u duhu Koncila *Opći katehetski direktorij*. ¹² Nakon Biskupske sinode održane 1977. godine izdao je Papa Ivan Pavao II. Apostolsku pobudnicu *Catechesi tradendae* (1979) ¹³ koja preporuča izdanje samo mjesnih katekizama. Bilo je, doduše, pojedinačnih prijedloga da se izda i opći katekizam (npr. na Sinodama 1974. i 1979.), ali predlagači su ostali usamljeni. ¹⁴

Protiv izrade općeg katekizma bili su neki teolozi i stručnjaci koji su se bavili proučavanjem inkulturacije vjere i njezinog izričaja u različite jezike ili etnička područja mjesnih Crkava. ¹⁵ Drugi su smatrali da opći katekizam, na kraju XX. stoljeća u pluralističkom svijetu indiferentnom prema stvarima vjere, ne bi bio od koristi i da bi mogao zakočiti sveopći zamah katehetsko-pedagoške aktivnosti, jer izdati opći katekizam je jedno a katehizirati djecu, mlade, odrasle iz tjedna u tjedan je drugo. Bilo je i nedoumice s obzirom na smisao i sadržaj, jer iz prijedloga sinodalnih otaca nije bilo jasno, treba li to biti katekizam II. vatikanskog koncila kao onaj »Rimski katekizam« Tridentaskoga? Treba li on

⁸ GIOVANNI PAOLO II, *Un evento...*

⁹ *Ondje*.

¹⁰ M. PONZI, *Il nuovo Catechismo segno ma non »schiaivo« del suo tempo*, u *L'Osservatore Romano* od 30. travnja 1993, str. 4.

¹¹ Usp. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Catechismo della Chiesa Cattolica e pastorale catechetica. Lineamenta. Incontro della Congregazione per il Clero con i Presidenti delle Commissioni Episcopali Nazionali per la Catechesi*, Città del Vaticano, 27–29 aprile 1993, br. 57 sl. Prigodom tog susreta predstavnici pojedinih jezičnih grupa iznijeli su što se sve učinilo i što će se sve poduzeti da Katekizam bude dobro prezentiran i prihvaćen.

¹² SVETI ZBOR ZA KLERIKE, *Opći katehetski direktorij*, KS, Zagreb 1972, Dokumenti br. 38–39.

¹³ IVAN PAVAO II, *Apostolska pobudnica, Catechesi tradendae*, u *Kateheza* 1, 1979, br. 4, str. 24–46 i 2, 1980, br. 1, str. 35–47.

¹⁴ Usp. E. VESELY, *Katekizam Katoličke Crkve*, u *Obnovljeni život* 48, 1993, br. 3–4, str. 309 sl.

¹⁵ Usp. J. HONORÉ, *Le Catechisme de l'Église Catholique*, u *NRTh* 115, 1993, br. 1, str. 4.

pomoći javnosti da bolje upozna II. vatikanski koncil ili iznijeti sveukupnu katoličku nauku o vjeri i moralu kao ustuk moralnom laksizmu i naučnoj nesigurnosti? Postavljalo se pitanje, nije li krivo pastoralno pitanje i plod fantazije da se jednom knjigom želi dati djelotvoran i pravi odgovor na suvremene probleme? Bojazan je i u tome da se katekizmom koji bi bio plod evropskog katolicizma i grčko-rimskog svijeta ne bi mnogo pomoglo mladim Crkvama koje su iznikle u drugim kulturama i filozofijama.¹⁶

Neki su se bojali »*katehetskog monolitizma*« što bi ga ovaj Katekizam mogao namenuti, a spomenuo ga je Papa u svom govoru Povjereništvu za izradu Katekizma, još 15. studenoga 1986: »Katekizam koji ste pozvani izraditi na tragu je duge tradicije Crkve, ne da zamijeni biskupijske ili nacionalne katekizme, nego da im bude 'referencijalna točka' (punto di riferimento). Ne želi dakle biti sredstvo plitke »jednoličnosti« nego važna pomoć jamstvu »jedinstva vjere« koje je bitna dimenzija onog jedinstva Crkve koje izvire iz jedinstva Oca, Sina i Duha Svetoga.«¹⁷ To će papa ponoviti i u Apostolskoj konstituciji: »Taj Katekizam nije određen da zamijeni mjesne katekizme koje su crkvene vlasti, dijecezanski biskupi i biskupske konferencije zakonito odobrile, osobito ako su dobili odobrenje Apostolske Stolice. Svrha mu je da potakne i pospješi izradu novih mjesnih katekizama vodeći računa o različitim prilikama i uljudbama, ali brižno čuvajući jedinstvo vjere i vjernost Katoličkoj Crkvi« (FD 4). Da se te opasnosti ne bi trebalo bojati, potvrđuje i praksa Kongregacije za kler koja ne samo da nije branila nego je poticala izradu novih katekizama za djecu, mlade, jer ni u katekizmima ni u nacionalnim katehetskim direktorijima, koje je ona odobrila, nema monolitizma ili jednoličnosti.

Očito, u neograničenoj katehetskoj mnogoobličnosti, Katekizam Katoličke Crkve želi osigurati nepromjenjenu evanđeosku Istinu i jedinstvo vjere kršćanskog naroda. On upravo čuvajući nauku vjere od skretanja, propusta i fragmentacija, nastoji na području pedagogije vjere stvoriti ne monotoniju koja pritišće, nego samo onu skladnu melodiju koja je svojstvena izvornom zajedništvu i katolicitetu koji postoje u Crkvi kad se naviješta jedina i nepromjenjiva evanđeoska istina.

Nadalje, Katekizam nije neko potpuno i savršeno katehetsko sredstvo kojemu ne bi trebali posrednici, tj. vjeronaučni udžbenici i priručnici, koje bi se moglo neposredno i jednostavno dati u ruke evangelizatorima i katehetama i koje bi postalo i ostalo stroga norma i »jedinu katekizam«. Takvo očekivanje i zaključak suprotni su svrsi koju ima ovaj dokument, jer je on, kao što je toliko puta istaknuto, samo »punto di riferimento dottrinale« »naučno uporište ili naučna referencijalna točka« kojemu je potrebno posredništvo mjesnih katekizama. Osim toga zna se, iako je ovaj katekizam povlašteno sredstvo kateheze, on nije sva kateheza.¹⁸ Prema tome, koliki će uspjeh imati ne ovisi samo o njemu nego i o drugim čimbenicima, o sveopćoj obnovi crkvenog života.

¹⁶ Usp. G. ADLER, *Vers un catéchisme universel. Fantasmes et réalités*, u *Etudes* 367, 1987, str. 104.

¹⁷ C. SEPE, *Catechismo della Chiesa Cattolica Punto di riferimento dei catechismi locali; per una catechesi del terzo millennio* (rukopis), Roma 1992, str. 5.

¹⁸ *Ondje*, str. 5–7.

Nakon Tridentskog Katekizma namijenjenog župnicima, »Ad Parochos«, objavljavani su katekizmi za djecu, mlade, odrasle, za osnovne ili srednje škole, te biskupijski i nacionalni katekizmi. Ovaj je Katekizam iznad i prije svega namijenjen biskupima, prvim odgovornima za katehezu i učiteljima vjere, odgovornima u ime Boga i Crkve vjernicima naviještati Božju riječ. Zapravo, Katekizam nije samo »opus Petrinum« nego i »Paulinum«, tj. i djelo sveukupnog zbora biskupâ i to ne nominalno nego i stvarno, jer su biskupi sudjelovali na njegovoj izradi ili osobno ili preko biskupskih konferencija ili, konačno, kao članovi Povjerenstva za njegovu izradu. Biskupi su ga najprije namijenili samima sebi, kao što kaže papa u govoru prigodom proglašenja: »Katekizam Katoličke Crkve je kvalificirano i pouzdano sredstvo što su ga Pastiri Crkve htjeli nadasve imati za sebe kao snažnu pomoć u ispunjavanju od Krista primljenog poslanja, naviještati i svjedočiti »radosnu vijest svim narodima«. ¹⁹ Drugi naslovnici Katekizma su sastavljači katekizama, a »preko njih« svi članovi Božjega naroda. ²⁰ Katekizam Katoličke Crkve je dar ljubavi što ga je papa Ivan Pavao II. dao crkvenoj zajednici kao skrb svoje vrhovne i sveopće pastirske službe, kao što veli Konstitucija »Fidei depositum«: »Stoga od crkvenih pastira i od vjernika ištem da prihvate ovaj Katekizam u duhu zajedništva te se marno njime služe u ispunjavanju svog poslanja da navješćuju vjeru i pozivlju na evanđeoski život« (FD 4).

FUNKCIJA I ZNAČENJE

Izazov vremena

Katekizam Katoličke Crkve izlazi u zadnjem desetljeću XX stoljeća, stoljeća dramatičnih događaja i promjena. Da možemo uočiti koja je njegova funkcija, a onda i vrijednost i značenje i »za Crkvu danas« i za njezinu budućnost, moramo uočiti situaciju, odnosno uljudbeno-društveno-povijesni kontekst u kojem je nastao i za koji je dan. Treba ga smjestiti u duhovno ozračje našeg vremena, ozračje u mnogočemu slično onom koje je sreo sv. Pavao kad je naviještao evanđelje poganskom, grčkom i latinskom svijetu, slično i onom vremenu sv. Augustina kad je nastajala rimska kultura a nastajala nova puna nesigurnosti, novih religija, novih izazova. Morala su proći stoljeća da se kršćanstvo čvrsto usadi u nove ljudske i uljudbene stvarnosti. ²¹

Živimo u vremenu kad su mnoge *dogmatske istine* dovedene u pitanje: Bog više nije, kao što je nekad bio, aksiom, istina koju ne treba dokazivati, ili zaključak filozofskog silogizma ili logička pretpostavka ili opravdana težnja prirodno religioznog srca. *Ateizam*, kojemu je mnogo pridonio historijski materijalizam nošen na krilima marksizma, nekad rijetka iznimka danas je organizirana i smišljena i u svjetskim razmjerima raširena pojava. Posljedica je *laicizam* i *desakralizacija* koji po malo prelazi u još pogubniji *indiferentizam*.

¹⁹ GIOVANNI PAOLO II, *Un evento...*

²⁰ Usp. J. RATZINGER, *Natura e finalità del Catechismo della Chiesa Cattolica e inculturazione della fede*, u T. STENICO (a cura), *Un dono per oggi. Il Catechismo della Chiesa Cattolica. Riflessioni per l'accoglienza*, EP Milano 1992, str. 34.

²¹ C. SEPE, *Catechesi e nuova evangelizzazione verso il terzo millennio*, u T. STENICO, *Un dono per oggi II Catechismo della Chiesa Cattolica. Riflessioni per l'accoglienza*, EP Milano 1992, str. 14.

Radikalni neohumanizam proglašava čovjeka neograničenim gospodarom vlastite sudbine, središtem svega, samostalnim i samodostatnim bićem svjesnim svog razuma i slobode, bićem koje ne trpi nikakvog ograničenja i uvjetovanosti. Zbog toga nestaje svake transcencije, širi se rasejep sa svetim, a sve religije gube ugled.²² Ali to je i vrijeme snažnog interesa za religiozno, iako svaki puta ne za izvorno religiozno i Krista koji vodi k Bogu.

Dok na tehničko-znanstvenom području grabi velikim koracima putem napretka i evolucije, na *području morala* čovjek doživljava tešku krizu, pravu moralnu »involiciju« sličnu onoj u doba grčko-rimske dekadence. Demoralizacija zahvaća i njegovo vanjsko vladanje (u obliku *imoralnosti*) i nutarnji stav koji se očituje ne samo u duhu *permisivnosti*, nego u potpunoj odsutnosti svake moralnosti (*amoralnost*). Nastupila su vremena promjena, iskrivljenja i nijekanja vrednota koje daju smisao ljudskom životu i čovjekovoj često zasjenjenoj i dramatičnoj budućnosti na zemlji.²³ Nije riječ samo o nekim pojedinačnim i prigodnim oporbama, nego o opasnosti za sveopću čudorednu baštinu, osnovanu na određenim antropološkim i etičkim poimanjima.²⁴ Ali vrijeme je to i velikih zaokreta prema iskrenosti, socijalizaciji čovjekovih problema, personalizaciji kršćanskog života, mistago-gičnom shvaćanju ljudskog života.

Na *liturgijskom planu*, u vijeku liturgijske reforme, jedni se vraćaju na staro, a drugi iz liturgijske spontanosti prelaze u liturgijsku samovolju i anarhiju, npr. kad se svećenik u ime simbolike daje rediti za biskupa u ovčjem toru.²⁵

Suvremeni čovjek više ne vidi smisao i vrijednost *molitve*; ili zato što je odgojen bez religije u ateističkoj obitelji ili sredini, ili zato što kao »odrastao« i »punoljetan« ne osjeća potrebu od nekog drugog tražiti ono što mu treba, ili zato što, pod utjecajem pozitivnih znanosti o čovjeku i svijetu, kao »čisti« kršćanin ne želi svojom molitvom mijenjati prirodne zakone. Ali moramo priznati, to je vrijeme i novog zamaha duha molitve koja ne dijeli čovjeka od njegovih obveza i od bližnjega.

Na području katehizacije opaža se »*katehetski i katekizamski anarhizam*«. ²⁶ Koješta je nosilo naslov ili podnaslov »katekizam« ili katehetski, odnosno vjeronaučni udžbenik. Na štetu katehetsko-teološkog sadržaja pretjerana pažnja se posvećivala, često neprovjerenim, zahtjevima evolutivne, diferencijalne, dubinske psihologije i drugih antropoloških znanosti.

To je vrijeme *skepticizma i nesigurnosti* zbog kojih čovjek hvata samo ono što mu može dati sigurnost: najprije novac, ali i užitek i uspjeh, ukratko sve što »ovaj život« može pružiti. To je vrijeme i nezadovoljstva, a možda i malodušnosti, jer ni bogatstvo, ni užitek, ni uspjeh ne daju sreću: sreću koja ne prolazi, koja nije neprestano u opasnosti od trpljenja i smrti.

To je vrijeme *krize socijalnog i uljudbenog kršćanstva* što ga je Zapadni svijet poznavao kroz stoljeća. Mlade Crkve Afrike i Latinske Amerike postale su velike stvarno-

²² P. PARENTE, *Teologia di Cristo I, Alfa - Omega del mondo e dell'uomo*, Citta nuova editrice, Roma 1970, str. 13 sl.

²³ M. VIDAL, *L'atteggiamento morale. I. Morale fondamentale*, CE, Assisi 1976, str. 6 sl. U ovoj knjizi autor vrlo dobro i pregledno opisuje situaciju i ulogu moralne teologije u sadašnjem času.

²⁴ Usp. GIOVANNI PAOLO II, *Lettera enciclica Veritatis splendor*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1993, br. 4.

²⁵ J. ROCHE, *Libertà del cristiano e autorità della Chiesa*, Società Editrice Internazionale, Torino 1974, str. 6 i sl.

²⁶ Usp. L. CHIARINELLI, *Il Catechismo della Chiesa Cattolica Punto di riferimento per i catechismi nazionali e regionali*, u T. STENICO (a cura di), *Un dono per oggi Il Catechismo della Chiesa Cattolica. Riflessioni per l'accoglienza*, EP, Roma 1992, str. 119.

sti, ali su veliki i njihovi problemi. Milijarde ljudi pripadaju nekršćanskim religijama.²⁷ Uljudbeno-društveni kontekst u kojem je Katekizam nastao i u kojem smo pozvani navijestiti evanđelje silno se promijenio. Već nekoliko decenija živimo u svijetu u kojem probleme i događaje jednog naroda ili mjesta zna cijeli svijet. Različite uljudbe nisu izolirane nego se dodiruju. Uljudbeni i religiozni pluralizam prisutan je svugdje. Široko dominantno je sekularizirano približavanje stvarnostima svjetovnog i civilnog svijeta, kao i svijeta znanosti i tehnike. Mnogi kršteni (kršćani) žive uronjeni u tu sekulariziranu i pluralističku stvarnost i u njoj moraju dati svoje evanđeosko svjedočenje.

Odgovor na izazov

U toj situaciji Crkva se prije svega ovim Katekizmom želi predstaviti samoj sebi, a potom i svijetu: želi iznijeti što to ona vjeruje i što slavi, što živi i što moli.

Katekizam Katoličke Crkve pruža pomoć obnovi kateheze u duhu Drugog vaticanskog koncila, u njezinim sadržajima i njezinoj pedagogiji. U svojoj strukturi on predstavlja katehezu, izvan svakog pojednostavljenja i skraćena, kao ispovijedanje vjere, slavljenje kršćanskih otajstava, život u Kristu i molitvi.²⁸ On daje sistematsku katehezu nasuprot »improviziranoj«, to znači cjelovitu, koja obrađuje bitno, ne zaustavlja se na prvom navještaju nego se otvara svim područjima kršćanskog života i zamršenim pitanjima koja malo po malo nastaju. Skraćene (reducirane) kateheze ili neadekvatne u predstavljanju »sadržaja«, u »identitetu« vjernika, u »načinu-kako-da-se-postave« crkvene zajednice moraju se mjeriti tekstem koji nam Crkva danas daje.²⁹

Katekizam je instrument prenošenja bitnih i temeljnih sadržaja katoličke vjere i morala i to na potpun i sintetičan način (»non omnia sed totum«).³⁰ To znači da želi biti »sigurno pravilo za poučavanje vjere« (FD 4), prema tome: osvijetliti božansko porijeklo kršćanstva, pokazati njegovu nutarnju suvislost, iznijeti objektivnu formulaciju nasuprot dvojbenim individualnim mišljenjima, osvijetliti specifičnost katoličanstva i katolicima dati sigurna uporišta te svjedočiti promeditiranu riječ vjere.³¹

Katekizam Katoličke Crkve je pouzdan, vjerodostojan, istinit i siguran naučni vodič jer sadrži i predstavlja zdravu i sigurnu nauku Katoličke Crkve izbjegavajući teološka mišljenja koja i bez zle nakane u primateljima izazivaju sumnje i nesigurnosti o kršćanskoj nauci.³² On sadrži cjelovitu (integralnu) nauku Crkve bez namjernog prešućivanja ili ispuštanja koje postoji u nekim katekizmima. On iznosi skladan raspored crkvene nauke, prema principu hijerarhije istina, koji ne ispušta ili poništava manje važne istine, nego daje vrijednost objavljenim istinama prema njihovom jedinstvu i vezi sa Središnjim Istinama

²⁷ Usp. C. SEPE, *Nav. dj.*, str. 14.

²⁸ Usp. C. SEPE, *Il Catechismo della Chiesa Cattolica e i criteri di mediazione nel servizio della Catechesi*, u *Seminarium* 33, 1993, br. 2, str. 250.

²⁹ Usp. L. CHIARINELLI, *Nav. cl.*, str. 120.

³⁰ Usp. COMMISSIONE EDITORIALE, *Dossier informativo*, str. 21.

³¹ Usp. *Mode d'emploi du Catéchisme pour adultes, Guide d'utilisation proposé par le CNER*, Paris 1992, str. 19. Ta se pravila odnose na Katekizam za odrasle što ga je izdala Francuska biskupska konferencija, ali vrijedi i za Katekizam Katoličke Crkve.

³² N. SCHOLL, *Der Weltkatechismus. Ein brauchbares Instrument für Religionsunterricht und Gemeindekatechese?*, u *Katechetische Blätter* 118, 1993, br. 11, str. 768–777. Stječe se dojam da je autor napisao ovaj članak ne shvaćajući ili ne želeći shvatiti svrhu i narav Katekizma, zato je stil ciničan i postavka problema neuvjerljiva.

Objave, tj. s naukom o samom jedinom Bogu u tri Osobe. On izlaže na koji su način kroz stoljeća *sveti shvaćali i izražavali* nauk Crkve. Veliki sveci pripadaju svim vremenima i nadilaze razne kulture. On zauzima stav prema *aktualnim uljudbenim strujama*, kao što je pluralizam, sekularizacija, materijalizam, indiferentizam. Da olakša ujednačavanje načina govora vjere, na kraju svakog paragrafa, predloženi su »en bref« lako usvojivi sažeci vjerskih istina, koji se ne smiju izolirati iz teksta i konteksta, a po sebi su dobar pokazatelj za vrednovanje sadržaja mjesnih katekizama.³³

Katekizam je valjano i *zakonito sredstvo crkvenog zajedništva* (FD 4), sredstvo obnove, osobne i zajedničke, na koju Duh Sveti neprestano poziva Crkvu, »referencijalni tekst« za izradu lokalnih katekizama i model inkulturacije objavljene vjere, tj. »uklapanje evanđelja u domorodačku uljudbu, a tako i uklapanje Crkve u život te uljudbe«.³⁴ Biskupi iz Trećega svijeta Afrike, Azije, Oceanije i Južne Amerike, sudionici sastanka Kongregacije za kler i predsjednika Katehetskih vijeća pojedinih biskupskih konferencija, održanog u Rimu, od 27.–30. travnja 1993. godine, pohvalili su Katekizam kao model inkulturacije Evanđelja u domorodačku kulturu.³⁵

Ovaj Katekizam je *autoritativna naučna norma* a ne zbirka mišljenja ili izlaganje teoloških stajališta, nije ni obično »vrelo« iz kojeg sastavljači katekizama mogu po volji izabirati ove ili one istine, a zanemarivati druge.³⁶ To znači da nijedan mjesni katekizam ne smije sadržavati neki element suprotan ili koji bi se mogao tumačiti suprotno nauci ovoga Katekizma. To ipak ne znači da mjesni katekizmi moraju imati uvijek i svugdje isti opseg, upotrebljavati isti rječnik ili slijediti isti red, koliko god je onaj u Katekizmu logičan.³⁷ Oni mogu imati svoj pristup, stil, strukturu, formule za upotrebu i sl.³⁸ Dakako, on ne poništava sve što je do sada učinjeno, nego kao »referencijalna točka« daje usmjerenje svim katekizmima i katehetskim materijalima koji su do sada učinjeni ili onima koji će biti učinjeni.

Uporno se naglašava da je osnovna funkcija Katekizma Katoličke Crkve biti »referencijalna točka« – »un punto di riferimento« – za biskupijske, nacionalne i sve ostale katekizme. On je to njima i s obzirom na njihove bitne i temeljne sadržaje katoličke vjere i moralne i s obzirom na odnos prema društveno-uljudbenom kontekstu pojedine zemlje i s obzirom na pedagoške indikacije i metodološko-didaktičke primjene.³⁹

³³ Usp. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Catechismo della Chiesa Cattolica e pastorale catechetica. Lineamenta. Incontro della Congregazione per il Clero con i Presidenti delle Commissioni Episcopali Nazionali per la Catechesi*, Città del Vaticano, 27–29 aprile 1993, br. 48. 53–55.

³⁴ IVAN PAVAO II, *Slavenski apostoli. Enciklika*, Libreria Editrice Vaticana, (Città del Vaticano), 1985, br. 21.

³⁵ Usp. B. BUDUDIRA, *Le Catéchisme de L'Église catholique. Synthèse de référence pour les catéchismes nationaux*; T. A. CAMACHO, *Intervention of Most Reverend Tomas A. Camacho April 1992 Meeting on Catechism for the Catholic Church Vatican City*; L. Z. LEGASPI, *On the Use of the Catechism of the Catholic Church as An Instrument for local Catechisms, with Special Reference to Asia*; L. H. VILLALBA, *Relacion de Mons. Luis H. Villalba en la reunion de los Presidentes de las Comisiones episcopales de catequesis convocada por la Congregacion del Clero*. (referati predani kao rukopisi)

³⁶ Usp. F. card. ARINZE, *In che modo il Catechismo della Chiesa Cattolica, strumento valido e legittimo al servizio della comunione ecclesiale, può essere »testo di riferimento sicuro e autentico... per l'elaborazione dei catechismi locali« (FD 4). Riflessioni all'incontro della Congregazione per il Clero con i Presidenti delle Commissioni Episcopali per la Catechesi*, (rukopis), Roma, 28 Aprile 1993, str. 4.

³⁷ Usp. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Catechismo della Chiesa Cattolica e pastorale catechetica. Lineamenta, Incontro della Congregazione per il Clero con i Presidenti delle Commissioni Episcopali Nazionali per la Catechesi*, Città del Vaticano, 27–29 aprile 1993, str. 9.

³⁸ Usp. C. SEPE, *Il Catechismo della Chiesa Cattolica e i criteri di mediazione nel servizio della Catechesi*, u *Seminarium* 33, 1993, br. 2, str. 251.

³⁹ Usp. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Catechismo della Chiesa Cattolica e pastorale catechetica*.

Ipak valja upozoriti, iz izdanja i objave Katekizma Katoličke Crkve ne smijemo zaključiti da je jedini i glavni problem kateheze u suvremenom svijetu knjiga ovoga katekizma. Bilo bi pojednostavljenje misliti da se veliki dio problema kateheze može riješiti objavom nekog katekizma. Izdavačko Povjerenstvo pravilno naglašava da je katekizam samo »jedno (iako povlašteno, ali ne jedino i isključivo) od sredstava kateheze«. Razumljivo, kao što osim kateheze ima i drugih izričaja proročke službe Crkve, kao što su: »evangelizacija, homilija, teološko istraživanje, vjerska pouka, slavljenje Riječi...«,⁴⁰ tako ni u katezi nije ni jedini ni najvažniji katekizam.

Posve razumljivo, pitamo se, je li ovaj Katekizam ispunio očekivanja i je li on preporučljiv u suvremenoj katezezi te, ima li ili ne egzemplarnu vrijednost za cijelo katehetsko djelo. Na temelju analiza i kritika možemo reći da je, prema općem mišljenju, rad na sadržaju i na rječniku postigao visok uspjeh. Ustvri, u usporedbi s često plitkim i banalnim izričajem, koji se ne obazire ni na uljudbu ni na osobu, ovaj Katekizam je sretno iznenađenje, npr. uspio je tako spojiti riječi Svetoga pisma i tekstove Otaca, velikih teologa i svetaca da način govora u priopćenju vjere nije rezervirao samo specijalistima.⁴¹ Posve razumljivo, svatko će iole obrazovan znati razlikovati, što je Božja riječ a što riječ kojeg srednjovjekovnog sveca.

Još više, Katekizam »želi biti snažan znak današnjem čovjeku, da pobijedi skepticizam i nesigurnost, da čovjeka podsjeti da kršćanska vjera pruža vrednote i sigurnosti koje životu mogu dati smisao; kratko rečeno, da postoje vrednote i sigurnosti apsolutno vrijedne i čvrste, koje su utemeljene, ne na krhkim i promjenjivim ljudskim teorijama i filozofijama, nego na Bogu, koji je nepromjenjiva stijena, na Isusu Kristu, u kojem je Bog govorio ljudima i došao im osobno ususret da ih učini dionicima svoga Kraljevstva i svoje beskrajne sreće. Drugim riječima, Katekizam Katoličke Crkve – skladno i životno predstavljajući kršćanske vjere čovjeku današnjice, jasno i točno u svojoj formulaciji i zajamčeno od vrhovne crkvene vlasti – jest svjetlo namijenjeno da osvijetli hod, težak i taman, ljudi našeg vremena, jer im govori ne samo ono što trebaju vjerovati i kako moraju ljubiti, nego i čemu se mogu nadati, iznad ovog ništavila i prolaznoga što ga doživljavaju svaki dan u svom životu.«⁴² Zato ga papa daje kao dar svima: »Dar za sve: to želi biti novi Katekizam! Prema tom tekstu nitko se ne treba osjećati stranim, isključenim ili dalekim. On je upravljen svima jer se poziva na Gospodina svih, Isusa Krista, onoga koji naviješta i koji je naviješten, Očekivanog, Učitelja i Uzor svakog navještaja. On nastoji dati odgovor koji zadovoljava zahtjevima svih onih koji u svojoj žeđi, svjesnoj ili nesvjesnoj, za istinom i sigurnošću, traže Boga i »ne bi li ga kako napipali i našli. Ta nije daleko ni od koga od nas« (Dj 17,27). Ljudima, od danas i od uvijek, potreban je Krist; oni ga katkada traže na najrazličitijim, često neshvatljivim putovima, uporno ga zazivaju, žarko za njim čeznu. O, kad bi ga mogli susresti vođeni Duhom, uz pomoć i ovog sredstva Katekizma.«⁴³

Lineamenta. Incontro della Congregazione per il Clero con i Presidenti delle Commissioni Episcopali Nazionali per la Catechesi, Città del Vaticano, 27–29 aprile 1993, br. 48. 53–55.

⁴⁰ COMMISSIONE EDITORIALE, *Dossier informativo*, str. 28.

⁴¹ Usp. G. COLZANI, *Il Catechismo della Chiesa Cattolica, La fede di sempre e le questioni dell'oggi*, u *Rivista del clero italiano* 74, 1993, br. 5, str. 332.

⁴² Usp. /EDITORIALE/, *Il »Catechismo della Chiesa Cattolica«*, u *La Civiltà Cattolica* 144, 1993, br. 3421, str. 13.

⁴³ GIOVANNI PAOLO II, *Un evento...*

Svako stoljeće i svako vrijeme bili su posebni, izuzetni, a u svakom razdoblju katekizam je govorio svom vremenu, svom čovjeku, svojoj situaciji. Novi Katekizam ide tim tragom. On želi govoriti čovjeku današnjice, u njegovoj situaciji, u krizi njegovog modernog duha... Koliko puta slušamo: »Vremena su se promijenila«. Točno, vremena su se promijenila. Zato se i Crkva mijenja, ali ne u svojoj biti, nego u svojem izričaju, u svojoj ponudi čovjeku dvjetisućite godine. To je: Crkva se mijenja ali ne u svojoj biti. U tom se sastoji to »novo« (ne novost) ovog Katekizma: on želi biti veliko djelo koje obuhvaća i ujedinjuje sva bogatstva crkvenog života i razmišljanja proteklih dvadeset stoljeća, napose posljednjih trideset godina nakon Drugog vatikanskog koncila. Uključeno u tijek predaje, djelo je posljednji korak dugog dvadeset stoljetnog putovanja.

Sigurno, brojna zbivanja koja su se dogodila u posljednje vrijeme, naročito ovih posljednjih godina, promijenila su način života i razmišljanja milijuna ljudi, i utjecala na zauzimanje novog stava prema svetome. Padom komunizma promijenila se parola: »religija je opijum za narod«. Crkva i religija pojavljuju se kao nutarnja snaga koja izaziva promjene, kao sloboda nakon dugog nasilja. No to novo zanimanje za religiju nije po sebi i povratak Isusu Kristu. Odatle stalan i gotovo tužan poziv Svetog Oca da shvatimo hitnost *nove evangelizacije*. Pred velikim aktualnim problemima osjećamo potrebu nove i snažne riječi koja bi prodrla u dubinu čovjeka, napose koja bi prožela dinamizme kulture. Sve više tehničko znanstvena formacija potiskuje religioznu antropologiju i Boga u sferu religioznog sentimentalizma. Potom primijećuje se velika opasnost od subjektivizma koji svakog čovjeka pretvara u individualca koji se smatra sposobnim izabrati ono što mu više odgovara, »kao u kakvom supermarketu«. Konačno, religiozno neznanje koje zabrinjava, a širi se kao naftna mrlja, pogoduje širenju sekta i novih religioznih pokreta a da tu vrlo krhku zamku mnogi kršćani i ne primjećuju. Odatle za kršćane proizlazi zahtjev *autoevangelizacije*, tj. želje sve više produbiti vlastitu vjeru i prihvatiti etička uvjerenja. Katekizam Katoličke Crkve, kao što kaže kard. Poupard, odgovara tim zahtjevima: »Katekizmom Crkva daje današnjoj uljudbi lekciju (pouku), ne profesorsku, nego životnu. Crkva bi htjela poučiti ljude da se bolje upoznaju i da se više poštuju«. Razjasniti, produbiti i ponovno odrediti kršćansku etiku je izvanredna zasluga koju ima Katekizam da bi i uljudbama razjasnio da kršćanstvo, istina, želi inkulturirati vjeru, ali u isto vrijeme, nema nikakve namjere prihvatiti kompromis, pa bile uljudbe ne znam kako bolesne i nemoćne. »Ovaj Katekizam je znak a ne rob svoga vremena«. ⁴⁴

U doba prijelaza ne samo u treće tisućljeće nego i u novo razdoblje u povijesti čovječanstva, Crkve i evangelizacije, Crkva želi do kraja progovoriti i sebi i drugima i zato daje ovaj Katekizam kao znak ovoga vremena, konkretni izražaj crkvene stvarnosti koji izričito ulazi u »traditio fidei«, ⁴⁵ s namjerom da čuva »polog vjere« (FD I).

Veliki kateheta današnjice, Albino Luciani, koji je kratko sjedio na Petrovoj stolici kao Ivan Pavao I, u svom djelcu »Nove katehetske mrvice« napisao je: »Blagoslovljen bio katekizam! On je 'kralj knjiga', govorio je Pijo XI, a Pijo XII: »Ta mala knjižica sadrži veće vrijednosti nego opsežna enciklopedija; on sadrži istine koje treba vjerovati, dužnosti koje

⁴⁴ M. PONZI, *Il nuovo Catechismo segno ma non »schiavo« del suo tempo*, u *L'Osservatore Romano* od 30. travnja 1993, str. 4.

⁴⁵ Usp. P. LAGHI, *Presentazione*, u *Seminarium* 23, 1993, br. 2, str. 147.

treba obdržavati, sredstva za vlastito posvećenje. Što je ovdje na zemlji važnije? On je knjiga mudrosti, umijeće dobrog vladanja, mir duše, sigurnost u iskušenju. On nas poučava kako da se svidimo Bogu« (Pijo XII, 8. lipnja 1952). To vrijedi i za Katekizam Katoličke Crkve.⁴⁶

Čitajući Katekizam, čovjek vjernik ne može odoljeti a da ne ponovi one riječi oduševljenja: »To je vjera naša. To je vjera Crkve. Nju ispovijedamo i njome se dičimo u Kristu Isusu Gospodinu našem.«⁴⁷

⁴⁶ COMMISSIONE EDITORIALE DEL CATECHISMO DELLA CHIESA CATTOLICA, *Dossier informativo*, str. 5-6.

⁴⁷ RIMSKI PONTIFIKAL, *Red Potvrde*, br. 23.